

«Тасдиқ мекунам»

ректори ДДОТ ба номи
Садриддин Айни, профессор
Ғаффорӣ Н.У.

« 04 » Январ с. 2019

Хулосаи

кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни дар бораи рисолаи номзодии Қодирова Дилноза Лутфуллоевна дар мавзӯи “Нақши маҷаллаи “Садои Шарқ” дар нақди адабии тоҷикии солҳои 70 - 90 – и садаи XX”. – Душанбе-2019.

Рисолаи номзодии Қодирова Дилноза Лутфуллоевна “Нақши маҷаллаи “Садои Шарқ” дар нақди адабии солҳои 70 - 90 – и садаи XX” дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни ба анҷом расидааст.

Дар давраи омода кардани рисола Қодирова Дилноза Лутфуллоевна аспиранти кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни буд. Қодирова Дилноза Лутфуллоевна солҳои 2009-2014 дар факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айни таҳсил карда, донишгоҳро бо ихтисоси муаллими забон ва адабиёти тоҷик хатм кардааст. Солҳои 2011-2018 дар МТМУ ба ҳайси муаллимаи забон ва адабиёти тоҷик кор кардааст. Аз соли 2019 дар кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикӣ дар вазифаи ассистенти кафедра фаъолият менамояд.

Рохбари илмии Қодирова Дилноза Лутфуллоевна доктори илми филология, профессор Муллоев Абдусамад мебошад.

Кафедра баъди баррасии муфассали рисолаи Қодирова Дилноза Лутфуллоевна ба хулосаи зерин расид:

Рисолаи Қодирова Дилноза Лутфуллоевна “Нақши маҷаллаи “Садои Шарқ” дар нақди адабии солҳои 70-90-и садаи XX” таҳқиқоти комилу анҷомёфтаи илмист, ки дорои аҳамияти назарӣю амалӣ ва навгонии илмӣ мебошад. Муаллиф пажӯҳиши пурдомана ва муфассали илмиро анҷом додаст, ки он дар сатҳи хуби илмӣ таҳия гардидааст. Рисола бо масъалагузори чиддии илмӣ, хулоса, диди тоза ва натоиҷи муҳими пажӯҳишӣ фарқ мекунад. Муаллиф масоили муайяни илмиро бонизом ва дар сатҳи лозимии илмӣ ҳаллу фасл намулааст. Таҳқиқоти мазкур дорои аҳамияти муҳими назарӣ ва амалӣ мебошад.

Моҳияти илмӣ ва пажӯҳишии мавзӯи рисола дар он зоҳир мегардад, ки маводи маҷаллаи «Садои Шарқ» дар рушди нақди адабии солҳои 79-90-и садаи XX ва барои инкишофи адабиёти муосири тоҷик нақши муҳим дорад. Муаллифи рисола зимни омӯзиш ва арзёбии маводе, ки дар маҷаллаи «Садои Шарқ» ҷой шудаанд, равишҳо ва ҷараёнҳои инкишофи нақди адабиро бо дарназардошти воқеияти ҳаёти адабии давраи мавриди назар арзёбӣ кардааст.

Дар рисола вазъи нақди адабӣ дар солҳои 70 ва 90-и садаи XX дар маҷаллаи «Садои Шарқ» таҳқиқ шуда, барои ба ҳадафҳои асосӣ расидан ба ҳалли масъалаҳои арзёбии ҷанбаҳои назарӣ ва ҳудодоҳии нақди адабии давраи зикршуда, ошкор сохтани нақши сиёсати адабӣ, муайян намудани жанрҳои нақди адабӣ ва усулҳои арзёбии осори адабӣ, таҳлил ва арзёбии масъалаҳои нақди нақд, моҳияти ҳунарии он ва мавқеи ҷеҳраҳои адабӣ, равишҳои мавзӯӣ, ғоявию иҷтимоӣ, нақди жанрҳо ва баҳоҳои таъсир дар осори интиқодӣ таҳқиқ шудааст. Ҳамчунин, равишҳои мусбат ва манфии нақди наср, тамоюлҳои мавзӯиву ғоявӣ ва иҷтимоӣ, масъалаҳои қаҳрамони осори насрӣ, хусусиятҳои бадеӣ, сабк ва сохтори жанрии нақди адабӣ муайян шудааст.

Масъалаи нақши маҷаллаи «Садои Шарқ» дар таҷаккул ва таҳаввули нақди адабӣ дар солҳои 70 - 90-уми садаи XX бори аввал тадқиқ шуда, дар ин замина хусусияти ҳоси таҷаккул ва таҳаввули нақди адабӣ дар давраи мавриди назар муайян гардидааст. Маводи маҷаллаи «Садои Шарқ» масъалаҳои умумии назарии нақди адабии тоҷик дар ҳудуди давраи мушаххас, масъалаҳои ҳудодоҳии нақд, нақди назму наср, жанрҳо ва сабки онро фаро мегирад. Арзишҳои назарии тадқиқот дар асоснокии илмӣ ва дарки хусусиятҳои ҳоси инкишофи нақди адабӣ зоҳир мешавад.

Дар боби якуми рисола масъалаҳои назарӣ ва ҳудодоҳии нақди адабӣ дар маҷаллаи «Садои Шарқ» дар робита бо сиёсати адабӣ ва равишҳои инкишофи нақди адабӣ дар заминаи маводи дар маҷалла ҷойшуда, моҳияти сиёсати адабии замони Шуравӣ ва таъсири он ба равишҳои инкишофи нақди адабӣ таҳлил ва арзёбӣ шудааст.

Ҳасли дуҷуми ин боб ба таҳқиқи масъалаи “Жанрҳои нақди адабӣ ва усули таҳлили онҳо” бахшида шуда. хусусияти жанри мақола ва ҷеҳраи адабӣ бар мабноси воқеияти адабии ин давра таҳлил ва арзёбӣ гардида. Собит шудааст, ки яке аз хусусиятҳои муҳими мундариҷавии мақолаҳо ва ҷеҳраҳои адабӣ, ки дар маҷалла ҷой шудаанд, иборат аз он аст, ки муаллифон дар вақти таҳлил ва арзёбии асарҳо, пеш аз ҳама, ба мавзӯи асар таваҷҷӯҳ кардаанд.

Дар рисола мақолаҳое, ки ин ду равишро инъикос карданд, дар мисоли таълифоти Р. Амонов, М. Шукуров, С. Табаров, А. Сайфуллоев, А. Сатторов, Ч. Бақозода ва дигарон ба таври муфассал баррасӣ шудаанд.

Муаллиф дар асоси далелҳои амиқ муайян намудааст, ки солҳои ҳаштодум ва баъди он дар нақди адабии тоҷикӣ тарзи нисбатан озоди ҷеҳранигорӣ арзи ҳастӣ кард. Ин тарзи нигориш гоҳо хеле шоирона буда, оҳанги публицистӣ низ дар он нуфуз дорад. Ин сабақ риояти қатъии истифодаи истилоҳот ва категорияи илмиро зарур мешуморад. Дар рисола ҷеҳраҳои адабии дар ин равиш навиштаи Аскар Ҳаким дар бораи Аминҷон Шукӯҳӣ, Раҳим Ҷалил ва Мӯъмин Қаноат муфассал таҳлил шудаанд. Ҳамчунин, дар рисола ҷеҳраҳои адабии таълифкардаи А. Сайфуллоев, Ю.Ақбаров, Р. Ҳодизода ва А. Абдуманнонов доир ба лаҳзаҳои ҳаёт ва эҷодиёти Абдумалик Баҳорӣ, Қутбӣ Киром, Саидали Маъмур, Фотех Ниёзӣ ва Ҷалол Иқромӣ нақд ва арзёбӣ шудаанд. Ҷеҳраҳои адабии ёдшуда бо усули танқидиву тарҷумаҳои навишта шуда, дар шиноخت ва арзёбии симои инсонӣ ва ҳайсиати хунарии шоиру нависандагон таъсиргузоранд.

Дар фасли саввуми рисола “Нақди нақд ва моҳияти хунарии он” ҳудогоҳии нақди дар маҷалла нашршуда, ки зери таъсири сиёсати адабии давр арзёбӣ шудааст, хусусияти тавсифӣ ва таблиғӣ доранд. Дар рисола мақолаҳои М. Шукуров, Ч. Бақозода, А. Набиев ва дигарон, ки ба масъалаи нақди нақд (худогоҳии нақд) бахшида шудаанд, муфассал таҳлил ёфтаанд. Дар мақолаҳое, ки маҷалла нашр кардааст, масъалаи худогоҳии нақд ва нақши он дар арзёбии ҳодисаҳои ҷараёни адабӣ ва эҷодиёти адибон ба миён гузошта шуда, камбудҳои дар ин равиш ҷойдошта бо таҳлили мушаххас нишон дода шудааст. Муайян шудааст, ки маҷаллаи «Садои Шарқ» бо нашри як силсила мақолаҳои танқидӣ вазъу ҳолат ва роҳҳои ташаққулу таҳаввули нақди адабро дар ҳама зинаҳо марида тавачҷӯх қарор додааст. Ин ҷараён баъди нашри қарори маълуми КМ КПСС «Дар бораи танқиди адабии бадеӣ» то ҷое раванг пайдо карда, дар саҳифаҳои матбуот, аз ҷумла, «Садои Шарқ» маводи зиёде ба ҷоп расидаанд. Дар ин мавод нисбат ба нақди адабӣ таҷдиди назар ҳам ба мушоҳида мерасад, ки дар рисола ба таври мушаххас зикр шудааст.

Ҳамчунин, дар фасли “Нақди шеър ва хусусияти он” масъалаи равиши нақди мавзӯиву ғоявӣ ва жанрӣ мавиди баҳс қарор гирифта, мақолаҳои Ю.Бобоев, Ш.Ҳусейнзода, М.Шукуров, А.Сатторов, А. Сайфуллоев, Р.Мусулмонкулов, А.Ҳакимов, Ақбаров, А.Абдуманнонов дар нақди он солҳо сухани қавӣ ва бодалел буданд.

Дар фасли дувуми боби мазкур “Хусусиятҳои бадеии шеър ва нақди он” арзёбии сохтори бадеии шеър аз ҷониби мунаққидон мавриди тадқиқ қарор гирифтааст. Масъалаҳои бадеияти шеър қариб дар охири ҳар мақола ба муҳокима қашида шудааст. Мунаққидон бештар ба тарзи офариниши образ, банду баст ва суҷаи асарҳо таваҷҷӯҳ кардаанд.

Хусусиятҳои бадеии шеъри ҷавонон дар мақолаи Ю. Акбаров «Шеър ҳаёлангезу шӯронанда бошад» бо диққати тамои баён шудаанд. Мунаққид шеъри шоирон А. Ҳаким, С. Амин, Ширин Бунёд, Усмон Шарифзода, Алимӯҳаммад Муродӣ, Низом Қосим, Исқандар Идиев, Мӯҳаммад Ғоиб, Одина Азимӣ, Зиё Абдулло ва дигаронро аз ҷиҳати бадеӣ таҳлил ва арзёбӣ намудааст.

Дар боби саввуми рисола “Нақди насри бадеӣ ва равишҳои ҳунарии он” дар заминаи маводи таҳқиқот тамоюлҳои ғоявӣ ва иҷтимоии нақди наср, ғароишҳои мунаққидон ба нақди ғоявӣ иҷтимоӣ таҳлил ва арзёбӣ шуда, пахлуҳои мусбат ва манфии он мушаххас ифода гардидааст. Бо муқоисаи маводҳои дар ин замина дар маҷалла ҷоп шуда собит намудааст, ки равиши ғоявӣ иҷтимоӣ хусусияти асосии инкишофи нақди насрро дар ин давра муайян кардааст. Бунёди ин равиши нақд бар ин фикр аст, ки осори асили насрӣ ҳамвора маҳсул ва мавлуди ҳаёти ва муҳити ҳоси иҷтимоӣ доништа шудааст.

Дар фасли дувуми боби савум, ки “Қаҳрамони насри бадеӣ ва мушаххасоти он” унвон дорад тарзи арзёбии қаҳрамони осори мансур дар маводи интиқодии маҷаллаи «Садон Шарқ» баррасӣ шудааст. Дар ин замина метавон аз мақолаҳои А. Сайфуллоев «Образи одамони нав дар «Ёддоштҳо», «Роман дар бораи синфи коргар», «Ақидаҳои нави одамони кӯҳна» ва «Бурду боҳти санъаткор» ном бурд, ки намунаи нақди иҷтимоӣро ва мафкуравӣ мебошад.

Нақди мавзӯи қаҳрамони насри бадеӣ дар маҷалла дар ҳамаи замина бо табақабандии қаҳрамонҳо ба мусбату манфӣ, зан, ҷавонон ва намояндагони касбу кори гуногун ғароиш доштааст, ки коркарди иҷтимоӣро тавсифӣ хусусияти онро муайян мекунад ва намунаҳои ин гуна мавод дар рисола дар мисоли навиштаҳои Р. Амонов, Х. Отахонова, А. Сайфуллоев ва дигарон таҳлил ва арзёбӣ шудаанд.

Фасли савуми боби охири рисола “Нақди ҷустуҷӯҳои бадеӣ ва сабки нависандагон” номида шудааст. Нақди солҳои ҳафтод дар боби маҳорати ҳунарии ва сабки нависандагон бештар хусусияти мафкуравӣро дастурӣ дошта, ҳадафҳои нависандагонро ба тақмили маҳорат ва дарёфти тарзу тариқи нигориши муассир раҳнамоӣ кардан будааст. Ин тамоюли нақд дар мақолаҳои дар маҷалла ҷопшудаи М. Шукуров, С. Табаров.

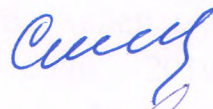
тарзу тариқи нигориши муассир раҳнамоӣ кардан будааст. Ин тамоюли нақд дар мақолаҳои дар маҷалла ҷопшудаи М. Шукуров, С.Табаров, А.Сайфуллоев, Х.Шарифов, А.Набиев, Р.Мусулмонкулов ва А.Насриддинов хеле барҷаста арзи вучуд кардааст, ки дар рисола баррасӣ шудаанд.

Дар рисола доир ба хусусиятҳои бадеии осори нависандагон, маҳорати ҳунарии онҳо сухан рафта, масъалаҳои сабки нигориш хеле маҳдуд, фақат дар доираи масъалаҳои забон, қоидаҳои имло ва истифодаи каллимаву ибораҳо матраҳ шудааст. Дар хулосаи рисола натиҷагирӣҳои тадқиқот зикр шудааст.

Дар маҷмӯъ рисолаи Қодирова Дилноза Лутфуллоевна “Нақши маҷаллаи “Садои Шарқ” дар нақди адабии солҳои 70 - 90 – и садаи XX” тадқиқоти комилу анҷомёфта мебошад ва онро метавон ба ҳимоя тавсия кард.

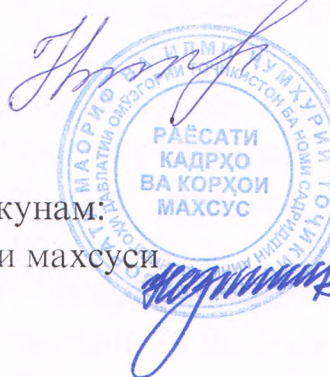
Хулосаи мазкур баъди баррасии муфассали рисола дар маҷлиси кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни бо иштироки 13 нафар устодони кафедра қабул гардид. Сурагчаласаи № 6 аз 02. 01. 2019.

Мудири кафедраи
назария ва таърихи адабиёти
ДДОТ ба номи С.Айнӣ,
доктори илмҳои филология, профессор

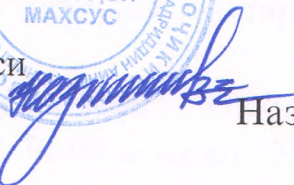
Солеҳов Ш.А.

Котиб

Самиева Н.

Имзои Ш.А.Солеҳовро тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати кадрҳо ва қорҳои махсуси
ДДОТ ба номи С.Айнӣ

Назаров Д.